

MADEN YASASI YENİDEN DEĞİŞTİRİLDİ

Tahir Öngür-Jeoloji Y. Mühendisi

TBMM 23. Dönem Genel Kurulu da geleneği bozmadı ve öncekiler gibi Maden Yasası'nı bir kez daha değiştirdi. 30-35 milletvekilinin bulunduğu oturumda önemli değişiklikler yapıldı. Yasada 2004'te yapılan değişiklikle baskın olarak madencilik sektörümüzdeki yabancı şirketlerin ve uluslararası kuruluşların istekleri karşılanmış, yasa baştanbaşa yenilenmişti.

Yenilenen yasanın, kentlere su sağlanan baraj ve göllere, sulak alanlara, koruma altındaki canlı yaşama, ormanlar bir yana bunların gen ve tohum zenginliğinin korunduğu ve tükenme tehdidi altındaki endemik bitki türlerini saklayan kesimlerine bile, kıyı alanlarına doğrudan yıkıcı etkilerinin olacağı ve buraları çokuluslu madenci şirketlerin oyun alanı kılmaya yönelik olduğu görülüyor. Yine yasalaşan hükümlerle, başka yasa ve yönetmeliklerle getirilen bütün engeller hukukta yeri olmayan bir "kazanılmış hak" kavramıyla aşılmaya, yine de tıkanıklık kalmışsa ka-

düzenlenmiş kurallar İdare'den bir kişinin bunda "kamu yararı" vardır kararı ile aşılmaya çalışılıyor. Buna karşılık, yeraltı kaynaklarımızın ülkemizin çıkarları için değerlendirilebilmesi için İdare'nin eline verilen hiçbir araç yok. Son aylarda katlanılmaz düzeylere ulaşan maden işletmelerindeki iş kazaları ve ölümleri önleyecek önlemler de yok bu değişiklik kapsamında. Ülkemizin daha çok gereksindiği kaynakların aranıp çıkarılmasını özendirerek önlemler de yok, yarın gereksineceğimiz ve titizlikle saklamamız gereken stratejik maden kavramı da yok.

Yasanın Genel Gerekçesi son derece sıradan, yanlış ve dayanaksız savlara dayandırılmış baştan savma ve yasma görevini yerine getirecek milletvekillerini yanıltıcı ifadelerle dolu. Bu yasa da çok büyük olasılıkla Anayasa Mahkemesi'nden dönecek ve geçen süre içinde ülkemiz ve yaşam alanla-

rimız zarar gördüğü ve şirketler de o arada kazandıklarıyla kalacak.

Bu alanda çalışan yerli ya da yabancı sermayenin büyük bölümü, ülkemiz sanayinin gereksindiği hammadde-leri değil, küreselleşen maden borsalarında en çok spekülasyonu yapılan, en fazla rant elde edilebilen üç beş metalle ilgileniyorlar. Altın, gümüş, nikel, kobalt, molibden ve yer yer de bakır arama ve işletmekten başka bir şeyle ilgilendikleri yok. Bunlarla ilgilendiklerinin nedeni de bu tür yatakların dünyadaki kıtlığından kaynaklanmıyor. Burada talan yapılabiliyor. Eski Çayeli Bakır İşletmesi'ni devir alan şimdiki işletmecisi Kanada'lı INCO. Kanada ve Finlandiya'daki işletmelerindeki çıkardığı en düşük cevher tenörünü, Çayeli'nde neden çıkarmıyor da 10 katı kadar zengin cevheri yeraltında terk ediyor? O bir şirket. Kendi kazancını en yükseğe çıkarmaya çalışmasından daha akılcı ne olabilir? Peki bizim ya-

samızda, işletmeciyi, cevheri hiç telef etmeyecek şekilde çıkarmaya zorlayacak bir

madde var mı? Yok. Bu değişiklikle de olmadı. Üstelik Anayasamıza göre yeraltı kaynakları Devlet'in. Devlet bu yasa ile bunları işletir ya da işletirir demiş Anayasa. Pekiyi bu yasa "günümüz insanların ve sonraki nesillerin gereksinimleri olan doğal kaynakların israf edilmeksizin" çıkarılmasını neden dert edinmiyor kendine? Bir başka Kanada şirketi olan EldoradoGold Corp, Uşak Kışladağ'da belirlediği 240 ton kadar altın rezervinden nasıl oluyor da ancak 100 ton kadarını çıkarıp yurtdışına götürüyor da biz buna razı olabiliyoruz. Hangi kamu görevlisi, hangi kanun maddesini esas alıp bu şirketi yeraltı kaynaklarımızı telef etmemeye zorlayabilir? Bu amaçla kullanılabilir bir kural ne var olan kanunda vardı, ne de bu değişiklikle geldi. Gerekçe'de bilindik sözlerin yinelenmesi gerçeği gizlemeye yetmiyor.

Aynı, ülkemizdeki madencilik için artık sanayimizi desteklemek, ona hammadde sağlamak için değil; ham ya da yarı işlenmiş cevherlerin doğrudan dışatımına ağırlık vermesi gibi. Hayır, ülkemiz madenciliği ve özellikle de bu değişiklik ile kayınlmaya çalışılan yerli ya da yabancı, ama çokuluslu maden pazarının bileşeni olan şirketlerin madenciliği ülkemiz sanayini değil gelişmiş ülkelerin sanayini ucuz hammadde ile desteklemek üzere yeniden örgütleniyor. Bunu sağlamak için değil mi, AB tarafından görevlendirilen Weinberger Komisyonu yıllar önce hazırladığı raporda artı değer yaratması sınırlı, istihdamı az ve ama çevre ve insan sağlığına yükleri sınırsız olan nikel-kobalt madenciliğinin AB ülkelerinde yapılmaması, bu madenciliğin 3. Dünya ülkelerinde geliştirilmesi için teşvik ve destekler geliştirilmesini; ama bu metallerin ara ürünlerinin ve son ürünlerinin üretileceği endüstrilerin ise, hem yüksek istihdamı ve hem de yüksek artı değer yaratışı nedeni ile AB ülkelerinde desteklenmesi politikasını önermiş olması? Aynı politika ile Londra'da kurulu Enickel Plc Manisa Turgutlu Çaldağ'daki nikel-kobalt yatağını dünyada ilk kez denenecek olan açık

havada sülfürik asit kullanılarak cevher işleme teknolojisi ile işletmesi için ellerinden geleni yapmıyorlar mı? Yüzde 50 zenginleştirilmiş olan nikel-kobaltlı çamurlar toprak fiyatına yurtdışına gönderilip, ülkemiz sanayinin gereksindiği metal uluslararası pazarlardan çok çok daha yüksek bedellerle satın alınacak. Gediz Ovası'nda da kesilen 300 bin ağaçtan, kazılıp oraya buraya yığılan yüzlerce milyon ton kayadan, çevreye yayılan en az 1.5 milyon ton sülfürik asit sisinden, sel basan tarım alanları ve benzerlerinden başka şey kalmayacak. Sürdürülebilir kalkınma Londra Metal Borsası spekülörleri için. Ama ülkemiz ve Manisa halkı için nasıl sürdürülebilir bu yaşam?

Yasa'nın Gerekçe'sindeki cafcıflı sözlerin ardında "gerçek" yok. Bu talanı önlemede, bugünkü ve gelecek kuşaklarımızın gereksinimlerini karşılayacak, üstelik de yenilenemez olan yeraltı kaynaklarımızı talandan korumada yararlanılabilecek hiçbir kural yok.

Madencilik alanında, küreselleşme adına dayatılan politikalar çokuluslu şirketlerin ya da serüvenci girişimlerin her türlü baskı ya da aldatmaca ile az gelişmiş ülkelere sokulması, her türlü olumsuzluklarına göz yumulması ve küresel kapitalizmin hammadde gereksiniminin olabildiğince ucuz bir yolla sağlanmasından başka bir şeye yaramıyor. Ama bu arada, dünyanın pek çok ülkesinde yoksulluk sürüyor, çevre sorunları felakete dönüşüyor ve daha kötüsü bu ülkelerin doğal kaynaklarının kaymağı alınıp geride kalanı bir daha üretilmeyecek şekilde talan ediliyor. Bu ülkelerin gelecekleri, kirlilik ve yoksullukla karartılıyor.

Buna karşı da, yerel ve küresel direnişler güçleniyor ve umut veriyor.

Ülkemizde yeraltı kaynaklarının talanı için yol almak isteyenlerin dillerine pelesenk ettikleri bir dizi yalan var. Hayır, madencilik emek yoğun değil, fazla istihdam yaratmıyor. Dışatıma yönelik madencilik artı değer yaratmıyor. Tersine doğal sermayemiz tüketiyor.

Pekiyi, kim bu madenciler? 200 bine yakın istihdam sağlayan, kendi makinelerini kendi üreten, hem iç ve hem de dış pazara üretim yapan doğal taş, mermercilik sektörü mü? Dünyanın ikinci büyük seramik sektörünü besleyen seramik hammaddeleri üreticileri mi? Ülke endüstrisine hammadde sağlayan metal madeni işleticileri mi? Küçük ocaklarda endüstriyel hammadde çıkarılanlar mı?

Kim bu madenciler? Yoksa, ülkenin yeraltı kaynaklarını hoyratça çıkarıp, hiç işlemeden ya da yarı zenginleştirerek dünya pazarlarına çıkaran Kanadalı, İngiliz, Avustralyalı, ABD'li şirketler mi? Düşük tenörlü altın, gümüş, molibden, nikel, kobalt, bakır yataklarına el koymuş olan çok uluslu şirketler mi? Bu yataklardan 1 ton metal çıkarmak için yüz binlerce ton kaya kazısı yapan, milyonlarca ton pasa ya da daha çok kimyasal işleminden geçirilmiş zengin-

leştirme atıklarını doğamıza armağan eden (!) çokuluslular mı? Bunun için yüz binlerce ağaç kesen, siyanür, sülfürik asit, ksantatlar, vb başka kimyasalları açık havada kullanan, sularımızı tüketen, kirleten, zehirleyen, arıları, tilkileri, koyunları ve balıkları öldüren, insanlarda artan kanserin baş sanıkları olan ilkel teknolojilerle büyük kazançlar sağlayıp yurtdışına çıkaran “doğrudan yatırımcılar” mı?

Ne yazık ki, bu yasada sağlanan kolaylıkların, ayrıcalıkların büyük bölümü bu ikinciler için. Gerekçe de bunu gizlemeye yönelik anlatımlarla dolu.

Getirilen değişiklikler bir de skandala neden oldu. Bu yasa tarihe geçecek. Ülke tarihine değil dünya yasama tarihine. Çünkü bununla çok gizemli değişiklikler getiriliyor. Dünya tarihinde ilk kez kokolit, sapropel ve hidrojen sülfür birer enerji hammaddesi imiş gibi yasa kapsamına alınıyor.

Dikkat!

Kokolit, tek hücreli bazı deniz canlılarının kalsiyum karbonattan, kireçten oluşan minicik süslü iskeleti. Yanmaz, enerji salmaz, enerji tüketir de kavurursanız havaya karbondioksit salıp tozlaşır. Yani ne bir enerji hammaddesi ve ne de endüstriyel bir hammadde! Sapropel, yine bazı denizel ortamlar belli dönemlerde oksijensiz kalırsa, ölüp de deniz tabanına çöken canlılar, organik maddelerle zenginleşen bir dip çamuru. Yakabilmek için önce kurutmak, bunun için de sonradan içindeki karbonu yaktığınızda elde edeceğinizden daha çok enerji harcamanız gerekiyor. Yani, ne bir enerji hammaddesi ve ne de başka bir endüstrinin hammaddesi. İskandinavya'daki bazı göllerde organik maddesi fazla ve kolay kuruyabilen türleri gübre olarak çıkarılıp satılıyor! Hidrojen sülfür; bir gaz, kötü kokulu, zehirli ve yanmayan bir gaz. Enerji hammaddesi değil!

Hazırlayanlar radyoaktif hammaddeleri ayrı bir gruba taşırken radyoaktif hammaddeleri de bu grubun yeni konukları olan kokolit, sapropel ve hidrojen sülfür'den uzak tutmuşlar.

Bütün Karadeniz'in tabanında kalınlığı 1 m'yi geçmeyen, çoğu yerde daha ince bir deniz tabanı katmanında kokolit ve sapropelin yanında uranyum oksitinin de bulunduğu inandırılmaya çalışıldı yıllarca. Yalandı. Üstelik Karadeniz'in büyük bölümü uluslararası sular ya da başka ülkelerin kara sahaları idi, çok azı bizim tasarrufumuzdaydı. Büyük bir bölümünde deniz tabanı derinde. Teknolojik ve ekonomik olarak tarama ya da kazı yapmak açısından anlamlı değil. Üstelik, işe yarasa idi bile, Karadeniz'deki bütün canlı yaşamını yok etmeden, bütün Karadeniz suyunu bulandırmadan, bütün hamsi yataklarını, bütün kalkan balığı yaşam alanlarını yıkmadan bu tabakanın çıkarılması da olanaksız.

Bu bir cinayete teşebbüstü ve uygulanmaya karar verildi!

Bir ülkede madencilik geliştirilmesinin amacı bu yolla “ülkenin doğal ser-

mayesini işleyip bunu ekonomik, toplumsal ve insani sermayeye çevirmek; kalkınmayı bu tarzda gerçekleştirmek; ve daha adil ve üst düzeyde bir gelir dağılımı”nı sağlamak olmalıdır.

Ama hayır. Bugün dünyanın pek çok geri kalmış ülkesi dış borç ödemek ve çıkarılan yeraltı kaynaklarının dış satımı yoluyla elde edilecek gelirle yoksulluğu gidermek için madencilik umut bağlamakta.

Şimdi yapılan, ülkemizin elde kalan son değerlerinin yurtdışına taşınması; bu yapılırken de, ÇED'lerle, Bakanlar arası Kurul kararlarıyla, Bakan'ın “Bunda kamu yararı vardır” fetvaları ile canlı yaşamın yıkımına neden olacak bir kirliliğin meşrulaştırılması.

Bu metinde, maden işçilerine yönelik iş cinayetlerinin önlenmesi yönünde tek bir satır, satır ne demek tek bir sözcük bile yok. Bu yasada, çıkarılıp yurtdışına gönderilecek hammaddelerden Devletin ve kamunun daha çok kazanmasına yönelik tek bir önlem yok. Bu yasada, işletmecileri denetleyecek olan kamu görevlilerinin gücünü arttıracak tek bir yetki yok. Yeraltı kaynaklarımızın talan ve telef edilmesine karşı bir önlem yok.

Yeraltı kaynaklarımızın telaşla çıkarılıp yurtdışına hammadde olarak götürülmesine karşı bir önlem yok. Çevre ve insan sağlığını koruyan bir madde yok. Tersine “madencilik dostu çevre”den söz ediliyor.

Geçici maddelerle bugüne değin kağıda dökülmüş bütün işlemlerle ilgili haklar kazandırılmaya çalışılıyor ve her türlü yasal kısıtlama, kazanılmış haklarla aşılma isteniyor.

Bundan ne ormanlar, ne muhafaza altına alınmış ormanlar, ne gen tohumu alanları, ne tohumluk meşçereler, ne soyu tükenmekte olan nadir ve endemik bitki alanları, ne yaban hayatı koruma alanları, ne milli parklar, kıyılar, imarlı sahalar, askeri alanlar, ne ... kurtulabilecek.

Bu yasa ülkemize, halkımıza yıkımdan başka bir şey getiremeyecek bir metin. ◀

